

Մ Ա Յ Ր Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Բ Ո Ւ Մ

ԼՈՒՐԵՐ ՄԱՅՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՑ

Հայկական սովետական հանրագիտարան.— Վերջերս Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի նախագահությունը քննության առավ «Հայկական սովետական հանրագիտարան»-ի հրատարակության հետ կապված մի շարք հարցեր և ընդունեց համապատասխան որոշում:

Հանրագիտարանը հրատարակվելու է հայերեն լեզվով և բաղկացած է լինելու 10 սովոր հատորներից: Առաջին հատորը լույս է տեսնելու 1967 թվականին, իսկ 10-րդ հատորը՝ 1972 թվականին: Նմաբարման և հրատարակման բոլոր աշխատանքները ղեկավարելու է գիտությունների ակադեմիայի նախագահությունը, որին կից ստեղծվելու են 25 տարբեր խմբագրություններ՝ ըստ բնագավառների: Նմաբարմունքները ղեկավարելու սն տարբեր մասնագիտության ականավոր գիտնականներ:

Ավելի քան մեկ տարի է, ինչ սկսվել են հանրագիտարանի բառացանկը կազմելու աշխատանքները: Արդեն կազմված է սկզբնական տարբերակը, որը պարունակում է շուրջ 15 000 բառ:

«Ալգորար»-ի 170-ամյակի առթիվ.— Այս տարի լրացավ հայ առաջին պարբերականի՝ «Ալգորար»-ի հրատարակության 170-ամյակը: «Ալգորար»-ը սկսել է լույս տեսնել 1794 թվականին Հնդկաստանի Մադրաս քաղաքում և իր ժամանակին կարևոր դեր է խաղացել հայ հասարակական մտքի զարգացման գործում:

Տարեդարձի առթիվ տեղի ունեցավ Երևանի մամուլի աշխատողների համաքաղաքային ժողով: Գիտությունների ակադեմիայի գրականության ինստիտուտի ավագ գիտական աշխատող Մ. Մխիթարյանը հետաքրքրական պեկուցում կարդաց հայ առաջին պարբերականի մասին, Նա հանգամանորեն կանգ առավ «Ալգորար»-ի հիմնադրման պատմության վրա, ցույց տվեց «Ալգորար»-ի դերն ու նշանակությունը հայ հասարակական մտքի պարզացման ասպարեզում և դրվատեց նրա խմբագիր Հարություն քահանա Շմավոնյանի գործունեությունը:

Մատենագիտական ուղեցույց.— Երևանի Ալեքսանդր Մյասնիկյանի անվան պետական գրադարանի հրատարակությամբ լույս է տեսել «Մատենագիտություն հայկական մատենագիտություն» աշխատությունը:

Այս արժեքավոր աշխատությունը, որը խնամքով ու խղճմտորեն կազմել են գրադարանի մատենագիտության բաժնի աշխատողները, կոչված է ուղեցույցի դեր կատարելու մատենագիտությամբ զբաղվողների համար: Գրքի արժանանիքներից մեկը մատենագիտական նյութերի առատությունն է: Նրանում պետեղված են մատենագիտական գրեթե բոլոր ցանկերը, որոնք մինչև այժմ հայտնի են եղել մեր մատենագրության մեջ:

«Հայ աստղագիտության պատմությունը».— Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի հրատարակությամբ լույս է տեսել Բենիկ Թումանյանի «Հայ աստղագիտության պատմությունը» արժեքավոր աշխատությունը: Գրքի առաջաբանը գրել է ակադեմիկոս Վ. Համբարձումյանը, որը նշում է, թե այս աշխատությունը զգալի ավանդ է հայ ժողովրդի պատմության մեջ: Բնականաբար այս աշխատությունը հեղինակի երկարամյա ուսումնասիրությունների արդյունք է, հիմնված Մատենադարանի ձեռագրերում պարունակվող հարուստ նյութերի վրա:

Հեղինակը մասնավոր տեղ է հատկացրել հայ աստղագիտության խոշորագույն դեմքերին՝ Անանիա Շիրակացուն (Է դ.) և Հովհաննես խմաստասերին (ԺԱ դ.): Առանձին գլուխներ են նվիրված հայկական տոմարին, աստղագիտական գործիքներին, աստղային քարտեզներին: Տրված են Մատենադարանում պահվող աստղագիտական բովանդակությամբ ձեռագրերի ցանկը և նրանց մանրամասն նկարագրությունը:

Հովհաննես Հովհաննիսյանի ծննդյան 100-ամյակը.— Հայաստանի գրական հասարակայնությունն ու մամուլը լայնորեն նշեցին հայ քնարերգության ականավոր դեմքերից մեկի՝ բանաստեղծ Հովհաննես Հովհաննիսյանի

ծննդյան 100-ամյակը: Հանրապետության քաղաքներում, մի շարք բարձրագույն գիտական և ուսումնական հաստատություններում տեղի ունեցան գրական հանդեսներ ու դասախոսություններ՝ նվիրված տաղանդավոր բանաստեղծի կյանքին ու գրական գործունեությանը:

Նոյեմբերի 23-ին Երևանի օպերային թատրոնում տեղի ունեցավ հանդիսավոր հոբելյանական երեկո, որին ներկա էին կառավարական հոբելյանական հանձնաժողովի անդամները, գրողներ, արվեստագետներ, գիտնականներ և մեծ թվով հանդիսականներ: Հանդիսավոր նիստը բացեց գրող Ստեփան Զորյանը: Նա իր համառոտ ելույթում դրվատեց Հովհաննես Հովհաննիսյանի դերը հայ բանաստեղծության պարզազման գործում, վեր հանեց նրա բանաստեղծությունների խորը ժողովրդականությունը:

Այնուհետև բանասիրական գիտությունների թեկնածու Արամ Ինջիկյանը բանախոսեց Հովհաննես Հովհաննիսյանի կյանքի և գրական գործունեության մասին: Երեկոյի վերջում տեղի ունեցավ ճոխ համերգ:

Ավետիք Իսահակյանի տուն-թանգարանում.— Անցել է մեկ տարի, ինչ Ավետիք Իսահակյանի առանձնատունը, որտեղ նա ապրել է իր կյանքի վերջին 10 տարին, վերածվեց թանգարանի: Տղև-թանգարանի տնօրեն է նշանակված բանաստեղծ Սուրեն Վահունին:

Մեկ տարում տուն-թանգարանն այցելել է ավելի քան 15 000 մարդ, այդ թվում բազմաթիվ սփյուռքահայ և օտարերկրյա տուրիստներ: Այն դարձել է Երևանի դպրոցականների և ուսանողների սիրելի վայրերից մեկը, Այստեղ նրանք ծանոթանում են մեծ բանաստեղծի կյանքին ու գրական գործունեությանը, լսում ժապավենի վրա առնված նրա կենդանի խոսքը, լսում Իսահակյանի բանաստեղծություններով հորինված երգեր:

Թանգարանը հետադիմապես ճոխանում է նոր նյութերով ու փաստաթղթերով: Մեկ տարվա ընթացքում թանգարանը ստացել է Ավետիք Իսահակյանի բազմաթիվ լուսանկարներ, ձեռագրեր և նամակներ: Թանգարանի աշխատողները եռանդուն կերպով մշակման են ենթարկում Իսահակյանի ձեռագրերը, որոնք հետագայում հանձնվելու են տպագրության:

Գիտական մեծ համագումար Երևանում.— Հոկտեմբերի 22-ից մինչև 28-ը Երևանում տեղի ունեցավ Ի. Պ. Պավլովի անվան համամիութենական ֆիզիոլոգիական ընկերության 10-րդ համագումարը: Համագումարին ժամանել էին ավելի քան 1 000 գիտնականներ Սովետական Միության տարբեր վայրերից, ինչպես նաև արտասահմանյան մի շարք երկրներից:

Ներածական հավերժ խոսքով համագումարը բացեց սովետական ակադեմիկոս ֆիզիոլոգ, ՍՍՄՄ գիտությունների ակադեմիայի թղթակից-անդամ Էլրաս Հասրաթյանը:

Համագումարում լսվեցին ու քննության առնվեցին շուրջ 500 պեկուցումներ՝ ֆիզիոլոգիական գիտության տարբեր ճյուղերի վերաբերյալ: Հայաստանի ֆիզիոլոգներից համագումարին մասնակցեց 57 մարդ: Նրանցից շատերը հանդես եկան գիտական հաղորդումներով և պեկուցումներով:

Գիտական հարցերի քննարկումից բացի, համագումարը լսեց ընկերության կենտրոնական խորհրդի հաշվետվությունը վերջին 5 տարվա գործունեության մասին և ընտրեց նոր խորհուրդ, իսկ վերջինս իր կողմից ընտրեց ընկերության նախագահությունը:

Նոր թանգարան.— Երևանում բացվել է գիտությունների ակադեմիայի կենդանաբանության ինստիտուտի թանգարանը: Ցուցափեղկերում դասավորված խրտվիլակների միջոցով ցուցադրված են Հայաստանի կենդանական աշխարհի գրեթե բոլոր ներկայացուցիչները՝ ձկներ, սողուններ, թռչուններ, կաթնասուններ և այլն:

Ջրային կենդանիների բաժնում ցուցադրված են Հայաստանի լճերում և գետերում եղող շուրջ 30 տեսակի ձկներ: Ցուցադրված են նաև երկկենցաղ կենդանիների նմուշներ: Գրեթե ամբողջովին ներկայացված են Հայաստանում տարածված սողունները՝ թվով 41 տեսակ, այդ թվում առաջին մեծությամբ թունավոր օձեր: Հարուստ է թռչունների բաժինը. այստեղ կան հազվագյուտ կովկասյան մայրահավեր և արոսներ, ինչպես նաև բազմապիսի գիշատիչներ: Կաթնասունների բաժնում կան թանկարժեք մորթատու կենդանիներ՝ քարակալաքիս, ջրասամուր, աքիս, փորսուղ և այլն:

Թանգարանն ավարտվում է Հայաստանում տարածված կրծողների ցուցադրությամբ:

Հետաքրքրական աշխատություն.— Հայաստանի ակադեմիայի հրատարակությամբ լույս է տեսել «Թուրքական աղբյուրները Հայաստանի, հայերի, և Անդրկովկասի մյուս ժողովուրդների մասին» աշխատության երկրորդ հատորը: Հատորը պարունակում է հետաքրքրական նյութեր հայ և հարևան ժողովուրդների պատմության, պատմական աշխարհագրության, հասարակական-քաղաքական և տնտեսական կյանքի վերաբերյալ: Նյութերը քաղված ու թարգմանված են ԺՀ—ԺԷ դարերի թուրք պատմագիր-տարեգիրների երկերից: Գիրքն ունի հավելված, ընդարձակ ծանոթագրություններ և թուրքական մի շարք պաշտոնական փաստաթղթերի թուրքերեն տեքստերը:

Աղվանական գրերի վերծանումը.— Համաձայն մեր պատմիչների, աղվան ժողովուրդը, որը վաղուց ի վեր գոյություն չունի, իր պետականության շրջանում ունեցել է սեփական գիր և գրականություն: Պատմական աղբյուրները վկայում են, որ աղվանական գրերը ևս ստեղծել է Մեսրոպ Մաշտոցը: Սակայն աղվանական գրականության ոչ մեկ նմուշ մեկ չի հասել:

Երևանի պետական մատենադարանում պահպանվում է մի ձեռագիր, որի մեջ ժամանակին հայտնաբերվել էր աղվանական այբուբենը: Սակայն այդ այբուբենը երկար ժամանակ պետք էր գալիս, որովհետև էր գտնվում աղվաններին լեզվով որևէ գրություն՝ կարդալու համար: Հետագայում, երբ գտնվեցին աղվաններին արձանագրություններ, եղած այբուբենով հնարավորություն չեղավ դրանք կարդալու, որովհետև այբուբենի տառանիշերը խիստ աղավաղված էին ընդօրինակությունների ժամանակ:

Երևանի պետական համալսարանի պրոֆեսոր, պատմական գիտությունների դոկտոր Աշոտ Գաբրելյան Աբրահամյանը, երկար տարիների պրպտումներից հետո,

կարողացել է աղվանական այբուբենի աղավաղված տառանքների հնչական արժեքները վերականգնել: Այնուհետև, հիմք ընդունելով ուղիներն լեզուն, պրոֆ. Ա. Աբրահամյանը կարողացել է վերծանել աղվանական մի արժանագրություն, որը տեղեկություններ է պարունակում 640 թվականին կառուցված մի աղոթատան մասին:

Գրականության և արվեստի թանգարանում.—Երևանի գրականության և արվեստի թանգարանը վերջերս Նոր Նախիջևանից ստացավ գրող և թարգմանիչ Սահակ Մյասնիկյանի արխիվի մեկ մասը (Ս. Մյասնիկյանը հայտնի պետական գործիչ և մտավորական Ալեքսանդր Մյասնիկյանի եղբայրն էր):

Արխիվը պարունակում է արժեքավոր նյութեր Նոր Նախիջևանի հայ գաղութի, ինչպես նաև Ղրիմի հայերի պատմության վերաբերյալ: Կան հետաքրքրական հուշագրություններ Նոր Նախիջևանի հայոց թեմական դպրոցի պատմության, Ռ. Պատկանյանի, Ալ. Մյասնիկյանի, Մարիետա Շահինյանի, բժիշկ Բեչեկի, հասարակական գործիչ Գրիգոր Զախուշյանի և ուրիշների մասին: Արխիվում կան մեծ թվով նամակներ՝ գրված ժամանակի նշանավոր մարդկանց կողմից Սահակ Մյասնիկյանին:

Հայաստանի պետական երգչախմբի շրջագայությունը.—Հոկտեմբերի վերջերին Հայաստանի պետական երգչախումբը մեկնեց երկարատև շրջագայության: Սումբը, ղեկավարությամբ Հովհաննես Զեքիջյանի, համերգներով հանդես եկավ Հատոնիայում, Լատվիայում, Լիտվայում, Լենինգրադում: Այնուհետև համերգներ են տրվել Մոսկվայում, Հյուսիսային Կովկասի մի քանի հայաշատ քաղաքներում և Բաքուում:

Համերգների համար երգչախումբը պատրաստել է 8 տարբեր ծրագրեր, որոնք կազմված են հայ, օտա և արևմտա-եվրոպական կոմպոզիտորների ստեղծագործություններից: Զգալի տեղ են գրավում Կոմիտասի, Եկմալյանի, Կարա-Մուրզայի, Եղվարդ Միրզոյանի և ուրիշների ստեղծագործությունները: Երջագայության ժամանակ համերգներին մասնակցում են Սովետական Միության ժողովրդական դերասանուհի Գոհար Գասպարյանը, Հայաստանի Հանրապետության վաստակավոր դերասանուհի Գոհար Գալաշյանը, հռչակավոր դաշնակահար Իոխեկը (Մոսկվա) և ուրիշներ: Երգչախումբը հանդես կգա նաև տեղական սիմֆոնիկ նվագախմբերի հետ:

Պոլսահայ դաշնակահարի համերգները Երևանում.—Անցյալ հոկտեմբերին սփյուռքահայ հայրենակիցների հետ մշակութային կապի հայկական ընկերության հրավերով Երևան այցելեց պոլսահայ երիտասարդ դաշնակահար Հերման Միսթրյանը: Նա ծանոթացավ Երևանի

երաժշտական կյանքին, եղավ մշակութային հաստատություններում: Երաժիշտը հատուկ այցելություն տվեց Վալդես Ա. Վեհափառ Հայրապետին:

Մշակութային կապի ընկերությունը Հայֆիլհարմոնիայի համերգային մեծ դահլիճում կազմակերպեց երիտասարդ դաշնակահարի համերգը Հայաստանի պետական սիմֆոնիկ նվագախմբի հետ: Հ. Միսթրյանը հաջողությամբ կատարեց Գրիգի կոնցերտը դաշնամուրի համար և մի շարք այլ ստեղծագործություններ:

Մասնագետները բարձր գնահատական տվեցին Հ. Միսթրյանի կատարողական արվեստին: Դահլիճը ջերմորեն ընդունեց երիտասարդ դաշնակահարին:

Ժողովրդական ստեղծագործության ցուցահանդես.—Երևանում, ժողովրդական ստեղծագործության տանը, բացվել է ինքնուր արվեստագետների ստեղծագործությունների ցուցահանդես:

Ցուցադրված են բավառիվ նմուշներ՝ փորագրություններ փայտի և քարի վրա, պղնձյա և արծաթյա գեղեցիկ իրեր մանրանկարչական պարզերով: Կան նաև նկարչական հետաքրքրական գործեր և քանդակներ:

Ժողովրդական ստեղծագործության տունը մեծ աշխատանք է կատարում ինքնուր արվեստագետների հետ, օգնելով, որպեսզի նրանք ավելի կատարելագործեն իրենց ստեղծագործական վարպետությունը: Ժողովրդական ստեղծագործության շատ նմուշներ ցուցադրված են Երևանի, Մոսկվայի և Լենինգրադի թանգարաններում:

Հետաքրքրական թվեր.—Վերջին 5 տարում, այսինքն 1959-ից մինչև 1963 թվականը ներառյալ, Երևանում կառուցվել են 900 000 քառակուսի մետր տարածությամբ բնակարաններ, այսինքն 3 անգամ ավելի, քան նախորդ 5 տարիներին: 33 000 ընտանիքներ ստացել են նոր բնակարաններ:

Նույն ժամանակամիջոցում կրկնապատկվել է քաղաքին մատակարարվող ջրի քանակը: Այժմ յուրաքանչյուր շնչին օրական գալիս է 193 լիտր ջուր, չհաշված արդյունաբերական կարիքների համար օգտագործվող ջուրը: Զրմուղի ցանցը ավելացել է 153 կիլոմետրով:

Երևանի կոյուղու ներկա ցանցի կեսից ավելին ստեղծվել է 1959—1963 թվականների ընթացքում: Աշխատանքները շարունակվում են նույն թափով: Այժմ կառուցվում են կոյուղու նոր գծեր և կեղտաջրերի մաքրման կայան:

Ամեն տարի (վերջին հնգամյակում) Երևանի հանրակրթական դպրոցների առաջին դասարաններն են ընդունվում 15 000—20 000 մանուկներ: Զաղաքում այժմ գործում են 206 մանկապարտեզներ և մանկամուկներ:

